

Bon-BOM

2017. május | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 6. évfolyam, 8. szám

Szeged
2. oldal

Kolozsváry-gyűjtemény
15. oldal

A stockholmi Belle
5. oldal

Fényét veszített tavasz
20. oldal

Az Eurovízió
8. oldal

Etimológia
23. oldal

Az integető cica
13. oldal

Szeged

Amit mindenképpen látnod kell

A második évfolyam áprilisban egy hosszú hétvégére Szegedre látogatott. Vendéglátónk szegedi évfolyamtársunk, Réka volt. A következőkben azokat a turisztikai látványosságokat fogom röviden ismertetni, amelyeket megélné megcsodálni Szegeden.

Dóm: A legnagyobb élmény számomra kétségtelenül a Dóm volt. Habár a templom belső terét a katolikus túldíszítettség jellemzi, mégsem éreztem azt benne – ellentétben sok más templommal –, hogy a rengeteg aranyozás „megfojt”.

Dóm-torony: Közel 300 lépcsőfokot kell leküzdeni, de megéri. Más templomoktól eltérően széles, kényelmes lépcső visz felfelé, pusztán az utolsó néhány métert kell szűk csiga-

lépcsőn megtenni. A kilátás mindent megér. Mivel negyedóránként harangoznak, volt szerencsénk majd’ megcsüketülni délben a lépcsőkön ácsorogva. Cserébe negyed egykor a toronyból nézhettük meg a Csúry Ferenc által készített zenélő óra játékát.

Anna fürdő: A keleties hatásokat tükröző fürdőnek igazából semmi köze a törökökhöz, mivel csak 1896-ban építették. Nevét csak később, az 1900-as években kapta, a fürdő mellett fűrt kútról. A gyógyhatású vizet Patzauer Dezső vállalkozó palackozta először, az ő lányát hívták Annának.

Deutsch-palota és Gróf-palota: Közös bennük, hogy szecessziós stílusban épültek, és hogy – sajnos – nem látogathatóak. A Deutsch-palota 1902-re

készült el, homlokzatát Zsolnay-kerámiadíszek teszik egyedivé. A Gróf-palota homlokzata is figyelemre méltó: a keleties hangulatot hordozó kék, sárga és aranyszínű díszítések mellett a magyar népművészetből át-emelt motívumok, kerámiából készült díszek is találhatók.

Városháza: A jelenlegi városháza ugyanott áll, ahol elődjei: az első épületet 1728-ban építették, a másodikat pedig a 18-19. század fordulóján. A mai épület 1883-ra készült el, neobarokk stílusú, egyik különlegessége a karcsú központi tornya és a „Sóhajok hídjá”. Utóbbi egy rövidke fedett híd, amely az emeleteket köti össze. A lépcsőház középső ablakát I. Ferenc József szavai díszítik: „Szeged szebb lesz, mint volt.”

Somogyi-könyvtár: Somogyi Károly kanonok nevét őrzi a könyvtár, aki 1881-ben minden könyvét – összesen 43 701 kötetet – a városnak ajándékozta. A könyvek között találhatóak ősnymtatványok is, azaz a nyomtatás feltalálása utáni első pár évtizedben nyomtatott példányok. Sőt, még kézzel írt könyvet is láttunk. A túránknak számomra ez volt a második legérdekesebb pontja.

Tisza: Ahogyan Budapestet a Duna, Szegedet a Tisza szeli ketté. Érdeemes átsétálni a Belvárosi hídon, hogy a túloldali zöld partszakaszon (Erzsébet-liget) leüljön az ember egy órácskára, kényelemesen megegye a szendvicset, és közben a folyónak és a Dóm tornyainak látványában gyönyörködjön.

Vadaspark: Ha valaki szereti az állatokat, ne hagyja ki a vadasparkot sem, ugyanis igazi ritkasággal, egy vöröspandával is találkozhat itt az ember! Az állatkert 44 hektáros, erdős környezetben terül el, ahol az állatok földrészek szerinti csoportosításban tekinthetők meg.

Füvészkert: 1922-ben került az egyetem tulajdonába a hatalmas terület, amelyet máig az egyetem tart fenn oktatási és kutatási célokra. Természetesen a látogatók számára is nyitva áll.

Szegedi szobrok: Habár ilyen turisztikai látványosság nincs külön megnevezve az útikönyvekben, mégis érdemes róluk szót ejteni. Bármerre jártunk, apró, stílusos szobrokba botlottunk: Szent Ferencbe, amint éppen farkast szelídít; egy

kislányba, aki kutyát sétáltat; egy bohócba, és még sorolhatnánk.

Víztorony: Az első vasbeton szerkezetű építmény Magyarországon, amely közel 110 éve áll. A torony belsejében fizikátörténeti kiállítás látogatható. Itt is megéri leküzdeni a lépcsőfokokat, hogy aztán a torony tetejéről nézhessünk végig a városon.

Egyéb látványosságok, melyeket érdemes megnézni: az Új zsinagóga, a Református templom, Szegedi Nemzeti Színház, a Hősök kapuja. Végezetül az Operettszínház évenként megrendezett szegedi előadására hívnám fel a figyelmet. Idén a Dóm előtti téren a *Notre Dame-i toronyőrt* mutatják be.

A fotókat Ressely Kinga készítette.

Rákóczi Adrienn

A stockholmi Belle

Nemrégiben mutatták be a mozikban az 1991-es Disney mese, *A szépség és a szörnyeteg* élőszereplős változatát Emma Watsonnal, Dan Stevensszel és Luke Evansszel a főszerepben. A film a szemünk elé varázsolja a késő XVIII. századi francia vidéket, remek dalokkal kápráztat el, valamint kibővíti, kijavítja az eredeti, 1991-es film egyes szépséghibáit. Egy aprócska bibi azonban továbbra is ott marad, hiszen ez a történet fő mozgatórugója: egyesek szerint ez a mese nem más, mint egy Disney-mázba borított, valójában a Stockholm-szindrómáról szóló történet, amely „helytelen” üzenetet küld a gyermek nézőközönségnek.

A valóság azonban ennél sokkal árnyaltabb. Az 1991-es és a 2017-es Disney-film nem a Stockholm-szindrómáról szól, de még a mesefilm alapjául szolgáló, Gabrielle-Suzanne de Villeneuve tollából származó 1740-es azonos című, klasszikus francia tündérmese sem felel meg teljesen minden feltételnek. Hogy miért is? Ássunk kicsit mélyebbre a témában!

Ahhoz, hogy megértsük, miért igen, vagy miért nem, először is jobb tisztázni ezt a mentális állapotot, amelyet annyian emlegetnek. A Stockholm-szindróma (egy tévedés miatt gyakran fordul elő Helsink-i szindróma néven) egy stockholmi túszerződésről kapta a nevét. Két bankrabló túsul

ejtett és öt és fél napig fogva tartott négy alkalmazottat, akik később szimpatizálni kezdtek a fogvatartóikkal. A túsok később gyűjtést szerveztek a rablók jogi védelmi díjának fedezésére. Egyes hírek azonban ennél is tovább mentek, az egyik ilyen városi legenda szerint az egyik tús később el is jegyezte magát az egyik fogvatartójával.

Nagyon röviden összefoglalva a szindróma azt az esetet jelenti, amikor erős érzelmi kötődés alakul ki két ember között, akik közül az egyik bántalmazza, fenyegeti és félelemben tartja a másikat. Azonban ez sokkal mélyebb dolog annál, hogy egyetlen mondatban lerendezzük. A The Hostage Barricade Database System (FBI) kutatásai során megállapítottak bizonyos paramétereket, amelyek Stockholm-szindrómához vezethetnek, és felállítottak négy kritériumot is, amelynek meg kell lennie a Stockholm-szindróma megállapításához:

1. A fogvatartott pozitív érzelmeket alakít ki a fogvatartója iránt.
2. Nincs korábbi kapcsolat a fogvatartott és fogvatartó között.
3. A fogvatartott visszautasítja, hogy együttműködjön a rendvédelmi vagy más segítő szervekkel.
4. A fogvatartott hisz a fogvatartó emberségében.

A szindróma olyan helyzetekben alakul ki, amelyekben érzékelhetően

veszélyben van valakinek a fizikai vagy mentális túlélése, és feltehetőleg a fogvatartót éri ez a fenyegetettség; ahol az áldozat izolálva van a bántalmazón kívül bármilyen más személytől; és ahol láthatóan lehetetlen a szituációból elmenekülni.

A pszichoanalitikus elméletek követői szerint a Stockholm-szindróma egy védelmi mechanizmus. Az áldozatnak erősebb a túlélési ösztöne, mintsem megengedje magának, hogy ösztönösen utálja az illetőt, aki miatt létrejött a dilemma (és ezáltal plusz konfliktushelyzetet hozzon létre). Azonban az áldozat attól félhet, hogy a vonzódása hamisnak tűnik, így egy idő után igaznak hiszi, és ezáltal valóssá változtatja az érzelmeit.

Mindezen felsorolt kritériumok és jellemzők közül nem egy ráillik Belle-re is. Most akkor hogy is van ez? Vélemé-

nyem szerint az egész alapja a szabad döntés kérdésében rejtőzik. A szindróma, mint ahogy fentebb is írtam, olyan személynél alakul ki, aki akarata ellenére van fogva tartva – Belle azonban önként vállalja, hogy átveszi apja helyét. (Ebben különbözik az 1740-es könyvtől, ott az apja viszi a szörnyhöz maga helyett.) Valamint van lehetősége a saját akarata szerint cselekedni, dönteni. Ezenfelül nincs teljesen korlátozva sem: saját szobát kap, másokkal is kapcsolatba kerül (még ha azok a személyek berendezési tárgyak formájában vannak is jelen), nem engedelmeskedik a szörnynek, meglehetősen nagy mozgásteret kap. Többször is vállalja, hogy a szörny mellett marad. Megpróbál megszökni, egyszer sikerül is, de mégis visszamegy ápolni a szörnyet. A pozitív érzelmek is csak ekkortól kezdve jelennek meg. De a többi kritérium sem tiszta.

Mint ahogy írtam, a két főszereplő közül az egyik a bántalmazó szerepében van, azonban a mesében erről szó sincs. Ugyan a szörny nem éppen kedvesen viselkedik vele, de nem bántalmazza, sem fizikailag, sem mentálisan. Nem fenyegeti, nem tartja félelmben. Véleményem szerint ez is egy fontos szempont, amellyel meg tudjuk különböztetni a mesében látott eseményeket a szindrómától.

A kedvesség vonala csakis azután a bizonyos szökés után jelenik meg, amikor a szörny megmentette Belle életét. Előtte a szörny megtagadja tőle a vacsorát, kitiltja az egyik szárnyból, és Belle sem igyekszik a szörny kedvében járni. A fordulópont az említett farkastámadás. Ekkortól kölcsönösen kezdik segíteni egymást, Belle ápolja a szörnyet, az pedig megmutatja Belle-nek a könyvtárat.

Amikor Belle visszajut a faluba, és a falu lakói Gastonnal az élen a szörny elfogására indulnak, Belle annak védelmére kel. Ez mondhatni egyezik a hármasszámú kritériummal, azonban azt nem szabad elfelejteni, hogy Belle szabad volt. Nem kellett őt kiszabadítani, hisz már nem volt a kastélyban, és amíg ott volt, addig sem volt tényleges fogoly. A falusiak pedig nem számítanak rendvédelmi szerveknek, hiszen a céljuk nem Belle védelme volt, hanem a hirtelen kibuggyanó, félelemmel keveredett düh levezetése a szörnyön.

Belle érzelmei tudatosak. Nem aggodik amiatt, hogy a szörny talán azt hiszi, megjátssza az érzelmeit. Sőt! Egészen addig nem válnak pozitívvá az érzelmei, amíg maga a szörny viselkedése nem változik Belle irányába. Disney-karakterhez méltóan ezt egy dalban jegyzi meg:

„Oly kedves így, már majdnem szép

Azt hittem rút és irigy, ő ez szörnyűség!

Pedig hát jó, és oly szerény,

nem tudom, hogy nem vettem eddig észre én?!”

A Stockholm-szindróma egy féltelmetes helyzet, és valóban kérdéses, hogy jó dolog-e pozitív fényben ábrázolni egy célzottan gyerekközönség számára. De a *Szépség és a Szörnyeteg* története nem erről szól, sokkal inkább két különc egymásra találásáról. Belle különc volt a faluban, amiért a sok olvasással gyakorlatilag oktatta saját magát. A helyi normákkal ellentétben nem akart sem megházasodni, sem gyereket nevelni, sokkal inkább kalandokra vágyott. A szörny az átok miatt kitaszított volt, nem mert, vagy ha mert is volna kapcsolatot létesíteni a környékbeliekkel, a faluk lakóinak reakciójából sejtethetjük, hogy életveszélyes cselekedet lett volna. Azzal, hogy mind a ketten különcök voltak a saját világukban, de egymás mellett mégsem, közel tudtak kerülni egymáshoz, végül sikerült megtörni az átkot is, és így lett boldog a vége, amíg meg nem...

Tóth Anita

Az európai karaoke-olimpia: Az Eurovíziós Dalfesztivál

Az 1950-es években Európa megpróbálta összeszedni magát a II. világháború pusztításai után. A szétszakadt kontinenst hogyan lehetne összehozni? Erre a kérdésre adott választ a svájci székhelyű Európai Műsorsugárzók Uniójának (European Broadcasting Union, EBU) egyik alkalmazottja, Marcel Bezençon egy 1955-ös monacói találkozón. Egy vadonatúj ötlettel állt elő, amelyet az akkor már létező, olasz sanremói dalfesztivál ihletett. A terv szerint az EBU országai egy-egy versenyzővel részt vesznek egy dalversenyen, amelyet az EBU országaiban egyszerre, egy időben sugároznak. Ez nemcsak egy próbálkozás lett volna a darabokra szaggatott európai országoknak az összekapcsolására, de egy kísérlet is volt a televíziózás terén: az egyszerre történő televíziós sugárzás az akkori technikai fejlettségi szinthez képest meglehetősen nagy vállalkozásnak számított. Sok ország összekapcsolása egy széleskörű hálózatban szinte csúcstechnológiának tűnt, hiszen a műholdas televízió még nem működött, csak egy úgynevezett Eurovíziós Hálózatnak a segítségével jöhetett létre ekkora volumenű műsor, amely földi mikrohullámú adók hálózatából állt össze.

Az ötlet zöld utat kapott, és ezen-nel létrejött az Eurovíziós Dalfesztivál

(Eurovision Song Contest, ESC), de gyakorta említik egyszerűen Eurovízióként is. Az első versenyt a svájci Luganóban tartották 1956. május 24-én. Hét ország vett részt rajta, mind a hét ország 2 dallal indult a versenyen, így összesen 14 dal hangzott el. Ez volt az első és egyetlen alkalom, hogy két dal hangzott el országonként. A legelső Dalfesztivált a rendező ország, Svájc nyerte.

Na de miről is szól pontosan az Eurovíziós Dalfesztivál? Bizonyos szabályai az évek során változtak: az élő zenére, a szavazásra vagy nyelvre vonatkozó szabályok is módosultak már, azonban a sok apró változás ellenére az alaptételek megmaradtak. A résztvevő országok dalokat küldenek be, amelyeket élő televíziós műsorban adnak elő, amely műsort egyszerre, egy időben közvetít az EBU. Az országokat mint résztvevőket a helyi televíziós társaságok képviselik, az ő feladataik közé tartozik az indulók kiválasztása is. Minden évben az az ország rendezi meg a műsort, aki az előző évben megnyerte a dalversenyt. Mindenki előadja a maga számát, utána az országok leadhatják a voksaikat a kedvencükre, és természetesen a saját országukra nem szavazhatnak. Az a versenyző nyer, aki a legtöbb pontot kapja, így övé a trófea, a dicsőség és a lehetőség, hogy megrendezze a következő évi Eurovíziós Dalfesztivált.

A fesztivál érdekessége, hogy – a verseny nevével ellentétben – nincsenek földrajzi korlátok. Egyetlen feltétele van a nevezésnek: a jelentkező országnak aktív EBU-tagnak kell lennie. Ez megmagyarázza azt, hogyan lehetséges, hogy Izrael, Marokkó és 2015 óta Ausztrália is részt vehet a versenyen. Magyarország 1994 óta közel rendszeres résztvevője a fesztiválnak, itthon 2012 óta rendezik meg A Dalt, ahol kiválasztják azt az énekest, aki Magyarországot képviseli a versenyen.

Az ESC döntőjét egy tavaszi szombaton tartják meg, általában májusban, azonban 2004 óta elődöntőket is rendeznek a kibővült résztvevők miatt. Viszonyításképpen: 42 indulója lesz a 2017-es versenynek, emiatt a két

elődöntőből 10-10 ország versenyzője jut tovább, és a döntőben mérhetik össze az erejüket a legelső eurovíziós résztvevőkkel és a legutóbbi nyertessel, mivel ők minden évben automatikusan döntőbe kerülnek.

Az eddigi legtöbbször nyert induló Írország, aki már 7 alkalommal nyert, közvetlen mögötte Svédország áll a listán 6 győzelemmel. Nagy remények fűződnek a győzelemhez. Sok versenyző reméli, hogy segít a karrierje belendítésében a műsorban való szereplés. Az ABBA volt az egyik legsikeresebb mind közül: a világhírnévhez szükséges lökést valóban az Eurovízió adta meg, de Celine Dion is a dalfesztiválon való részvétel után lett híres. Azonban az 1979-es német indulót sem kellett

félteni, a *Dschinghis Khan* című dal is ott vált híressé. A 2000-es évek győztesei is híressé váltak a dalaikkal, de a karrierjük tényleges belendítése nem mindenki esetében volt olyan mértékű, mint a korábbiaké. Alexander Rybak, Laureen, Conchita Wurst vagy a 2015-ös győztes Måns Zelmerlöw világhír-neve még várat magára – bár az tény, hogy a nyertes dalaik nem pusztán öt percnyi hírnevet hoztak a konyhára. A győzelem után pár héttel máris elkezdődik a következő évi verseny rendezése. Kiválasztják a helyszínt, a szabálmódosításokat, a műsorvezetőket, elkezdik a szervezkedést, és meg sem állnak a következő évi verseny végéig.

Az úgynevezett eurovíziós hét csak alátámasztja a névben rejlő „fesztivált”. A sok résztvevő miatt már hetekkel a döntő előtt megkezdődnek a színpadi próbák, jelmezpróbák, technikai beállítások, mindemellett sajtótájékoztatókat is tartanak. Az elődöntők és döntők után pedig a versenyzők és delegációik a Euroclub nevű partin engedhetik ki a gőzt.

Maga a műsor is változott az évek során, de annyit biztos állíthatok, hogy a nevéhez méltóan fesztiválszerű a hangulat. Egy vagy több műsorvezető elsősorban angolul vezeti a show-t, de a nézőket gyakran köszöntik több nyelven is. Mivel reklám nem mehet a műsor alatt, így egy-egy dal között, a színpad átrendezése vagy a szavazás alatt kis műsorbetétekkel is ellátják a nézőket. Ezek a betétek gyakran a vendéglátó ország

bemutatására szolgálnak, de olyan is van, hogy az elmúlt évek Eurovízióira emlékeznek vissza, és összegyűjtik a legviccesebb, a legdrámaibb vagy a legfurcsább pillanatokat. Ilyen volt 2016-ban a *Love, Love, Peace, Peace* című előadás, amelyben a két svéd műsorvezető (az egyikük az előző évi, 2015-ös győztes volt) kissé parodisztikusan, de mégis hódolattal előadott egy klisékkel tarkított, az elmúlt évek Eurovízióiból kiragadott legfurcsább jelenetekkel kiegészített látványos show-t. Stílusosan dalban mondták el, hogyan kell nyertes eurovíziós dalt írni. Az ESC hivatalos Youtube-csatornáján visszaneézhető ez az alkotás, amely már közel 2,5 millió megtekintésnél tart. Annak, aki évek óta aktív nézője az Eurovíciónak, szinte himnusznak számít ez a mestermű, hiszen a legapróbb részletekig ügyeltek arra, hogy ízig-vérig eurovíziós legyen a dal: egy-egy pillanatra felbukkant pár korábbi versenyző vagy táncos, de nem feledkeztek meg az égő zongoráról, a vaját köpülő leányzóról vagy az ember nagyságú hörcsögkerékről sem, amelyben egy ember futkározott végig az egyik dal alatt.

A szavazás ideje alatt is ilyen különleges előadásokkal töltik ki az időt, gyakran lépnek fel korábbi nyertesek, de 2016-ban az Amerikai Egyesült Államok is mondhatni képviselte magát a versenyen. Justin Timberlake a semmiből bukkant fel hirtelen, és bemutatta a *Can't stop the feeling* című dalát – legelőször a világon az Eurovízió színpa-

dán. Természetesen nem mint versenyző, hanem mint díszvendég.

A műsor népszerűségéhez sajátos hozzátartozik a nemtetszést nyilvánítók köre is. Elsődleges és talán a legnagyobb kritika, amely a versenyt éri, a szavazás mögött meghúzódó nemzetközi politika. A „szomszéd a szomszédra szavaz” alapon gyakran megvádolják az egyes országokat, hogy a jóbarátaikra szavaznak. Vicceskedve mondják egyesek, hogy a nézeteltéréseiket az országok egy karaoke-versenyben rendezik le. A műsor szeret nagy társadalmi kérdések mellett kiállni, például a diverzitás vagy az LMBTQ (Leszbikus, meleg, biszexuális, transz, queer) témakörében is. A 2014-es győztes, Conchita Wurst *drag queen* győzelme nagy viharokat váltott ki: a szakállas nő kinézete miatt egye-

sek szerint félő volt, hogy visszaesik a nézettség.

Egy másik kritika az, hogy ma már a dalok minőségé helyett a látvány kap nagy hangsúlyt. Egyesek szerint a műsor nem más, mint a popzene fellelővára, és ezáltal kissé kiszorítja az egyéb zenei műfajokat. Ezt megcáfolja azonban sok rockzenét játszó induló, vagy például a 2006-os finn győztes, a szörnyekre hajazó jelmezben előadó Lordi metálzenekar.

Előfordul, hogy az indulók is humorosra veszik a figurát, és az internetnek hála már-már legendává válnak. Személyes kedvencem közülük Verka Serdutchka, aki a 2007-es ukrán induló volt Kijevben, és a lehető legfurcsább jelmez és dal társaságában egy életre beleégett az emlékezetembe a *Dancing Lasha Tumbai* című számmal.

Egy, az interneten aktív réteg előnyben részesíti az úgynevezett „trash” részét az Eurovíziónak: van, aki szinte követeli a rettentő minőségű, vagy a nem annak szánt, de vicc tárgyává vált előadásokat. 2008-ban például az írek egyszerűen feladták, hogy egy ideje nem nyernek, és kiküldtek egy bábót, aki a daluk refrénjében azt kérte, hogy adjunk 12 pontot nekik.

Ismerősen cseng például az „epic sax guy” nevű internetes mém? Az a 2010-es moldovai indulótól származik. Vagy ott van még a Jedward, akik kétszer is felléptek, és a sajátos, úrruhának tűnő, csillogó jelmezben a szó legszorosabb értelmében ugrálták végig a műsort. De ott vannak a 2012-es orosz indulók – a Buranovskije babushki – az öregasszonyokból álló kórus, akik azt

éneklik, hogy „Party for everybody”, 2013-ban a görögök pedig azt hirdették, hogy „Alcohol is free”.

Azonban a frenetikus 2013-as operaelőadást is nehéz feledni, amikor is Románia a Cezar művésznévén futó operaénekesét küldte, aki Báthory Erzsébetet megszegyenítő ruhában vágta ki a magas C-ket. 2014-ben pedig Franciaország vesztette el az esztét, és küldött egy Twin Twin nevű zenekart, akik a bajuszcímű előpartitallal.

Természetesen nem csak a furcsaságok miatt érdemes nézni az Eurovíziót. Rengeteg jó dal bukkan fel, van, ami túléli az Eurovíziót, és sajnos van, ami nem. Vannak, akik évről évre saját toplistákat állítanak össze a kedvenceikből. A sok és súlyos kritika ellenére az Eurovíziós Dalfesztivál a célját elérte: összehozza az embereket, hiszen nem csak nyilvános vetítéseket rendeznek, de én például nem egy évben néztem együtt családdal, barátokkal, és szórakoztunk rajta, élveztük a zenét, a látványokat, vagy felháborodtunk azon, hogy nem kaptunk pontot Lengyelországtól, és könnyes szemmel mondtunk hálát, ha mégis.

Idén Pápai Joci fogja képviselni hazánkat az *Origo* című dalával. A két elődöntő 2017. május 9-én és május 11-én lesz, ez utóbbit fog hetedikként fellépni a magyar induló. A döntőre pedig május 13-án kerül sor, magyar idő szerint este 9 órától.

Tóth Anita

Az integető cica

Valószínűleg mindenki látott már integető mancsú macskát, ha máshol nem, a kínai boltok kasszáinál biztosan. Rengeteg filmben van elrejtve, és rengeteg helyen mutatkozik meg a kis cica. De miért is van ott a kasszáján? Miért integet? És alapvetően: mi ez?

Ezt a pici porcelán macskát *maneki nekónak* hívják, amely beszélő elnevezés: jelentése 'integető, hívogató macska'. A *maneki neko* igazából nem más, mint egy pici cica, amely a mancsával hívja a szerencsét. Létezését több eredetlegendával is magyarázzák. Talán a legnépszerűbb az, ami szerint egyszer egy vándor az útja során lepihent egy fa alatt, ahol aztán megpillantott egy mancsával integető cicát a templom kapujában. A vándor hallgatva a hívó jelre odament a cicához, és amint a templom kapujához ért, a fába, amely alatt nemrég megpihent, villám csapott. Hasonló történet, amely szerint az utazó a hívogató cica segítségével nem a villámcsapást, hanem egy csapdát került el. Egy másik monda szerint egy szegény boltos fogadott be egy cicát, aki hálából leült a bolt elé, és mancsával hívogatta a vendégeket, aminek köszönhetően megnőtt a bolt forgalma. A mondákból, legyenek akármi-lyen különlegesek és szerteágazóak, kiemelhető egy közös elem: a macska mindig szerencsét hozott.

Az Edo-kori Japánban az egyetlen őshonos macska a japán csonkafarkú volt, amely fajtáról szintén keringenek legendák. Az egyik úgy tartja, hogy egyszer egy ilyen cica túl közel merészkedett a tűzhöz, ezért meggyulladt a farka. Az állat bemenekült a városba, amelyet lángba borított a farkával. Ezután az uralkodó elrendelte, hogy vágják le minden macska farkát, nehogy még egyszer ilyen baleset történjen.

A japán csonkafarkú fajta a macskák között is különösen érzékeny. Megérzi az időjárásváltozást (főleg az eső közeledtét), amelyet mosakodással jelez. Ebből is ered a *maneki neko* tartása, amely mintha a cica mosakodására hasonlítana. Érdekeség, hogy Japánban, ha valakit magunk felé hívunk, akkor fentről lefelé történő kézmozdulattal tesszük, pont úgy, ahogy a cica is integet.

A *maneki nekónak* többféle formája létezik. Eredetileg, mint a japán csonkafarkú macska, fehér alapon barna foltos volt, amely cicának egy szerepe volt: a vendégek hívása. Később többféle változata is kialakult, többféle jelentéssel. A fehér megtisztulást, jó szerencsét hoz a házra, a fekete a gonosz szellemek és a rossz szerencse kivédését szolgálja. Hasonló hatása van a vörösnek is, azonban az a betegségeket és a rossz szellemeket űzi el. Érdekesége továbbá, hogy a feketét, amely az elsők

között, rögtön a fehér után jelent meg, a nők a zaklatók és a tolvajok ellen hordják magukkal. A rózsaszín a szerelem és a boldogság elérésben támogat, az arany pedig pénzbeli szerencsét hoz. A zöld színű cica a tanulmányok eredményességében segít nekünk, míg a kék a tudásban és a tudás megszerzésében. A lila pedig a lehetőségeinkhez kíván hozzáadni egy picit.

A *maneki neko*-nak nemcsak a színe fontos, hanem a mancsa is, hiszen azzal hozza a szerencsét. A bal vendéget hív, a jobb pénzt és jó szerencsét hoz. A japán kultúrában, a boltokban bal mancsos cicát láthatunk a kassza mellett, mivel ők

nem hirtelen akarnak gyors pénzt szerezni, hanem rendszeresen sok vásárlót szeretnének bevonítani. Az sem mindegy, meddig ér a macska mancsa: ha csak a füléig, nem olyan nagy hatótávolságban eredményes, mintha a feje fölé emelné.

Persze ez még mindig nem az igazi, hiszen aki még egy picivel többet szeretne, annak olyan cicát kell vennie, amely tart is a kezében valamit. Ilyen lehet az érme (*koban*), amely a nagy pénzbeli szerencsét jelenti, ám a kezében tartott érmére nem mindig van nagy összeg ráírva. Sőt, perselyes társaikon rendszerint aprópénz szerepel. Emellett tarthat a kezében *daikont*, *darumát*, esetleg kristálygömböt vagy halat, így még több szerencsét hozva a házhoz.

A *maneki neko* másik jellegzetessége a nyakörve (*hachirimen*), amelyre csengőt fűztek: ez a gazdag Edo-kori családok cicatartási szokásai miatt alakult ki. Így, ha nem is látták, legalább hallották a kis házi kedvenc közeledtét. Ez is egyfajta jelzése volt annak, hogy aki ilyen macskát tartott, az nem szűkölködött pénzben.

Manapság már a *maneki neko* az egész világon elterjedt. Mindenféle méretben és formában kapható, van belőle persely, kulcstartó és minden, „mi szem-szájnak ingere”, hiszen nem lehet a szerencséire bízni a szerencsét!

Telek Zsuzsa

Kolozsváry-gyűjtemény

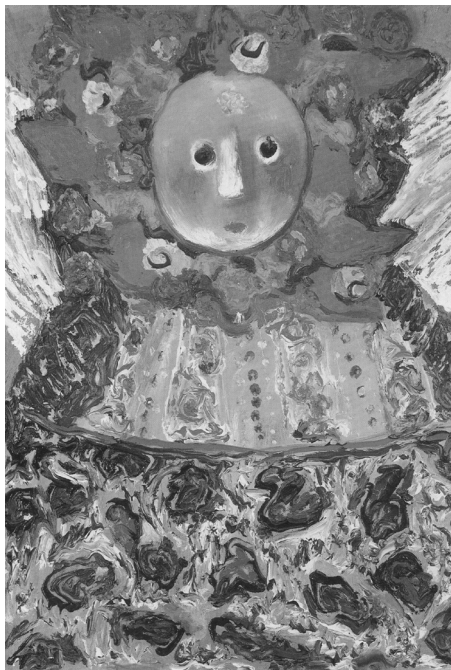
Kolozsváry Ernő (1934. Edve – 1999. Győr) a Révai Miklós Gimnázium fizikatanáraként kezdte pályafutását, később Győr első rendszerváltás utáni polgármestere lett. Komoly szerepet vállalt az önkormányzati rendszer kialakításában, azonban nem ezen a területen alkotott igazán maradandót.

Szegény, fiatal tanárként lakása falait szerette volna festményekkel díszíteni, ezért kezdett képeket vásárolni. Így jutott el a hatvanas évek elején Dr. Radnai Béla (1891. Cegléd – 1962. Budapest) műgyűjtőhöz, azzal szándékkal, hogy megvásároljon egy Egry József-képet. Radnai ekkor ezt mondta neki: „Tanár Úr, miért akar Egryt venni? Hiszen mi is megcsináltuk a korunkat, csinálja meg Ön is a sajátját!” Ez a mondat egy bámulatos gyűjtői pályafutást indított el.

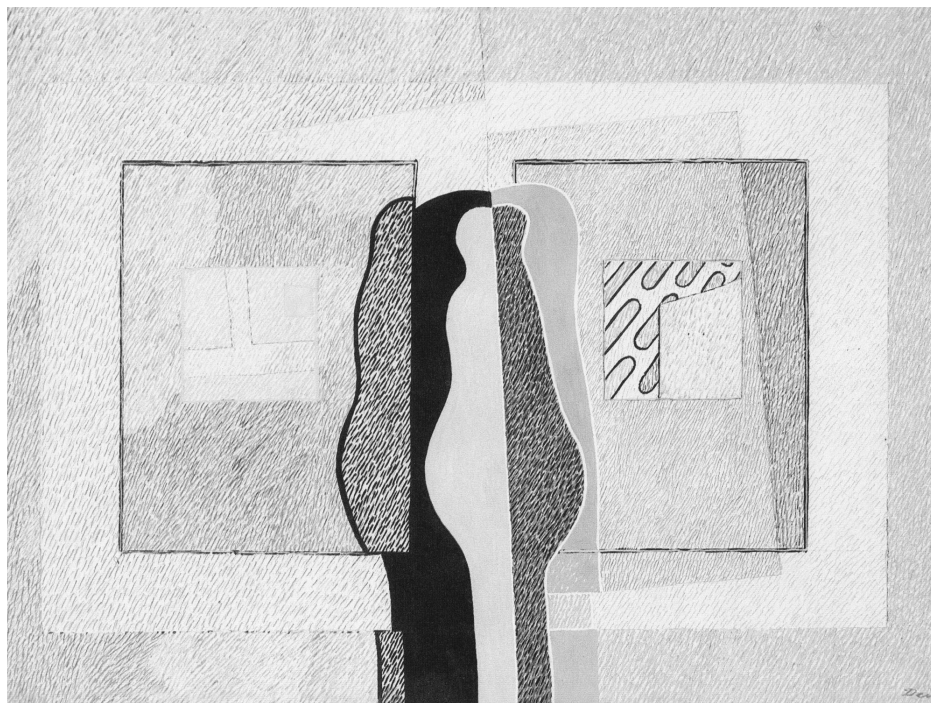
Akkoriban, a „három T” – tűrt, tiltott, támogatott – időszakában, nagyon nehéz volt hozzájutni az igazán magas színvonalú kortárs képekhez, mert a valódi értéknek – a tűrt és a tiltott irányzatoknak – nem volt publicitása. Kolozsváry Ernő katalógusokból tájékozódott, így egyre jártasabb lett a kortárs művészetben. Jó érzékel választotta ki tehetséges alkotók legkiválóbb műveit, és fordította tanári fizetésének jelentős részét festmények, domborművek, szobrok megszerzésére.

A gyűjtést évtizedeken keresztül folytatta, közben lakása egy képzőművészeti raktárrá változott. A gyűjtemény bővülése halálával sem állt meg, képei mellett családtagjai a szenvedélyét is megörökölték.

A pályafutását elindító gesztust a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum megalapításával köszönte meg a Radnai családnak a kilencvenes évek elején. Az intézménynek a győri Esterházy-palotában biztosítottak helyet, ahol máig mint állandó kiállítás látogatható a Radnai-gyűjtemény.

Anna Margit – Február, 1968

Deim Pál – Emberpár, 1979

A továbbiakban a művészettörténeti jelentőségű Kolozsváry-gyűjtemény legmeghatározóbb alkotói közül mutatok be néhányat a teljesség igénye nélkül. Sajnos a műveket csak fekete-fehérben és korlátozott számban tudjuk megjeleníteni, azonban az alkotók képeinek jelentős része az interneten is megtalálható.

Anna Margit művészetére legjellemzőbb a varázslatos bábuk ábrázolása. A bábút szó szerint kell érteni, figuráinak megjelenítése nem emberszerű, amit közvetítenek az azonban annál emberibb. Mindegyik megfestett figura egy külön világba repíti el a szemlélőt, miközben az

érzelmeiket rendkívül intenzíven és szemléletesen jeleníti meg.

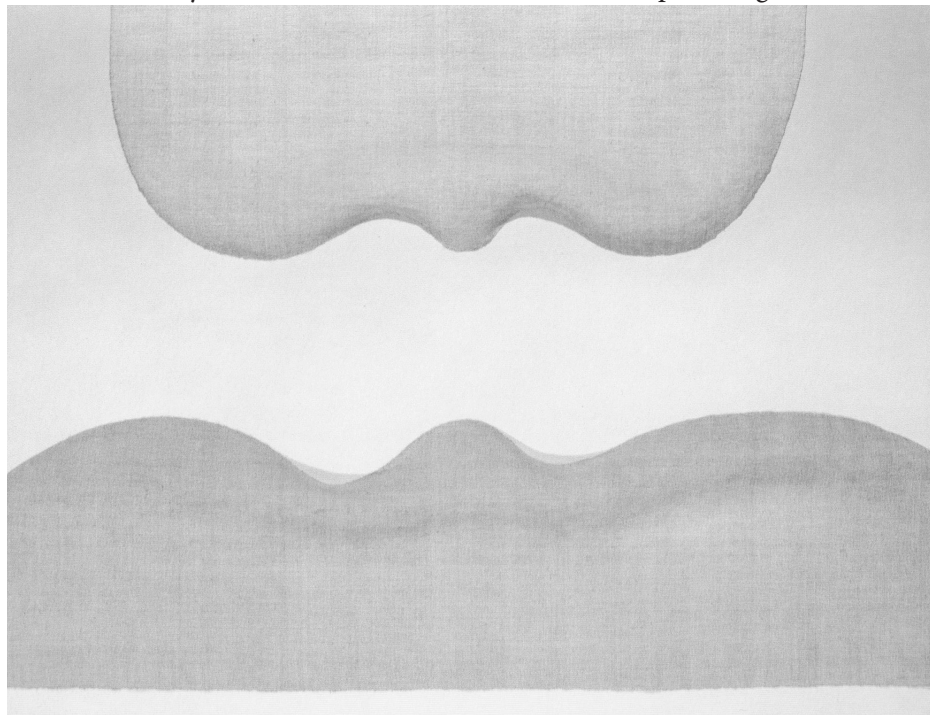
Bálint Endre sejtelmes hangulatú festményeire nagy hatással volt Szentendre, nagyrészt onnan merített ihletet. Képeit sokszor nem vászonra, hanem deszkára festette, amelyen a folyamat során szövet ügyes alkalmazásával teremtette meg a sejtelmes hatást. Műveinek tragikus tartalmát sok esetben komikus elemek lazítják. Alkotásai általában rendszerezetten jelenítik meg a látomásait, a sejtelmes képi világ a látvány megfejtésére ösztönzi a szemlélőt.

Deim Pál művészetének a központjában ugyanúgy bábuk álltak, mint

Anna Margit esetében. Azonban Deim sokkal egyszerűbb, geometrikusabb vonalvezetéssel alkotott, az érzelemvilágot színek és jellemzően szálkázott mintázatok jelenítik meg, miközben a figurák arctalanok maradnak. Ezeket az alakokat bizonyos esetekben csoportosan vagy szeretkezés közben ábrázolta. Bámulatos, hogy ugyanazon alapelemek kombinálásával milyen változatos képanyag született. Mind festményeknek, mind domborműveinek térbeli mélységet adott: a szálkázás, a határvonalak és a felületek formázása ügyesen bizonytalanná tett tereket eredményeztek.

El Kazovszkij belső vízióit festményeiben rendkívül intenzív módon jelenítette meg. Képei nem absztrakciók, mégis egyszerűek – csak a lényeges motívumokat részletezte, miközben a felület fennmaradó részét egyszerű mintázatokkal töltötte meg. Az erőteljességhez hozzáadott, hogy az olajfestéket a lehető legélénkebb árnyalataiban alkalmazta, kevés volt az alapszínektől eltérő árnyalat. Filozofikus festő volt, aki világlátását műveiben rendre visszatérő motívumokkal adta a külvilág tudtára.

Keserű Ilona egyszerű, de változatos motívumrendszerből építkezik, formaközpontúsága, textúra- és

Keserű Ilona – Közelítés II, 1969

Korniss Dezső

színhasználata párhuzamba állítható Deim Pál művészetével, azonban Keszthelyi Ilona eszköztára jóval nagyobb, és motívumait lágyabban alkalmazza. Festményei és domborművei mintha megfagyott érzéki pillanatok, folyamatok lennének.

Korniss Dezső rendkívül egyszerű, már-már képletszerű eszköztárról, később nonfiguratív, kalligrafikus stílusáról vált ismertté. Korai időszakában rá is erősen hatott Szentendrei. A szövettextúra és a jelentéstartalommal felruházott figurák Bálint Endrééhez hasonlóan – habár más formában – nála is megjelentek. Egyszínű felületekkel és eltúlzott arányú alakokkal, szimbólumokkal dolgozott, melyek összképe egyszerre barbár és

finoman megmunkált. Később nonfiguratív, kalligrafikus irányzattal próbálkozott, melyben korábbi képeihez hasonló tudatossággal alkotott. Egyaránt jellemezte Mondrian és Pollock stílusa, azonban mindegyiket kelet-európai felhanggal tudta kiteljesíteni.

Nádler István festészete több korszakot megélt, melyek során mindig az őt érő környezeti hatásokra, emberi problémákra, hangulatokra reflektált. Ennek ellenére eszköztárának bizonyos jellegzetes elemei korszakain keresztül mindvégig stabilan jelen voltak. A magyar gesztusfestészet egyik legmeghatározóbb alakja. Elvont formák, színek, esetleg szimbólumok páratlan dinamikus és plasztikus játékának lehet részese, aki a festményeit szemléli.

Országgh Lilire erős hatással volt fiatalkorának meghurcoltatása, nem véletlen jelenik meg rendre művészetében a gettókban és a lágerekben oly sokat látott téglafal. Festményein ennek a sötét világnak a lenyomatát látjuk, korai időszakában figurális, később egyre szimbolikusabb, majd már-már kalligrafikus textúrába hajló módon. Művein megjelennek a letűnt idők és a mítoszok nyomai is, azonban még ma is élő, a jelenkorban is érvényes tartalmakat hordoznak, nem pusztán a múlt egyszerű illusztrációi.

Román György élményközpontú alkotóként bizonyos – akár egészen apró – mozzanatok, hangulatok, képzettársítások befogadására és érzékelésére volt képes. Művei általában zsúfoltak, idő és türelem

Országgh Lili – Necropolis, 1964

szükséges a megértésükhöz. Mivel sok esetben teljes folyamatokat ábrázolnak, az az érzése lehet a szemlélőnek, hogy egyszerre több idősík jelenik meg a képen. Témaiban kritikával illetve az aktuális kor mocskát és visszasságait, ami a színhasználatával együtt komor hangulatot adott képeknek.

A gyűjtemény ma is a Kolozsvári család gondozásában van. A művek nagy száma miatt csak bizonyos darabjait kölcsönzik időszakos kiállítások rendezésekor, állandó kiállításon nem megtekinthetők.

Varga András

Nádler István – Feketebács, zöld, 1987

Egy fényét vesztett tavasz utolsó virágása

Amikor az egymás mellett sorakozó kis kertek mellett vánszorogtak az autóval, a kertjükben virágzó szelíd csalán járt az eszében, amely tavaly tavasszal még ellepte a szőlősorok közti területet. Az egyik cseresznyefa tetejéről úgy tűnt, mintha az ösvény két oldalán a tőkék levendulaszínű patak-ból nőnének ki. Bámulatos hangulata volt, úgy érezte elsüllyed a tavasz langyosan hömpölygő áradatában. Csak a színes ösvényt akarta lefotózni, de ahogy magasabbra ért, a szőlősor végében álló másik cseresznyefa felett kibukkant a nagy hegy. A domb tetejéről ugyanis, ahol a kis kert volt, remek kilátás nyílt a medencére, ha sikerült valahogy a fák lombkoronája fölé emelkedni. A hegy, mint fürdés közben meglesett leány, halvány pírba váltott, ahogy a nap elkezdett lebukni mögötte.

Ahogy a földúton döcögtek, arra gondolt, hogyha valami, akkor ez egy időtlen látvány volt. A földút száz évvel ezelőtt talán még nem létezett, de a hegy az igen. Azt még kétezer évvel ezelőtt is ugyanígy megcsodálhatták, mondjuk a római mérnökök, akik a hűvös április esti szellőtől kissé dideregve felpillantottak rá, mikor az építendő vízvezeték útvonalát keresték a patak mentén.

Az idők viszont, ezt leszámítva, szinte mindenben megváltoztak.

Húsz évvel ezelőtt még nem egy lassan öregedő autóban, hanem az apja kerékpárján, a kormány mögötti vázrúdra szerelt, kis ülőkén tette meg ugyanezt a buckás utat. Azt a kormányt még felelőtlenül lehetett rángatni, de a mostanit, már nem.

A tavasz viszont – legnagyobb meglepédesre – ugyanaz. Nemcsak idén, hanem már harminc éve, és még harminc évig, remélhetőleg. Ezért ült várakozással teli, bizakodó örömmel a volán mögé, és készítette fel lelki éléskamráját, hogy hetekre, hónapokra felpakolhasson a bimbózó, rügyező, csiripelő természetből, mint majd az anyja főztjéből, ha az ünnep után visszaindul a nagyvárosba.

Ahogy a kertkaputól elsétált a kis házig, meglepődve tapasztalta, hogy a környezet mennyire elvadult: a fű majdnem térdig ért, a nagy cseresznyefáról, amelyet évekkel ezelőtt villám hasított ketté, de még szépen termett, most egy méretes ágat szakított le a szélvihar, a kertben végigfutó ösvényt helyenként fejmagaságban elszabadult gyümölcsfa- és aranyeső-ágak keresztezték. Segített anyjának levágni a gallyakat, majd nekiállt lenyírni a fűvet. Egy ideje, ha hazalátogatott, részt vett ezekben a munkákban, de tudta, hogy a kert vérkeringését szülei tartják fenn.

A monoton berregésben elkalandozott a gondolata. Eszébe jutott a kis ház építése, ahogy a sürgő-forgó rokonok lába között ide oda ténfergett, s ahogy játékába merülve csak távolról, mint háttérzaj ért el hozzá a gerendák fűrészelésének, a cékálások szegezésének, a bontott ablakok és ajtók behelyezésének zaja. Amikor a házikó már állt, és a betonjárdát is kiöntötték, az apja szertartásosan és kissé talán meghatódva, őt kérte meg, hogy írja bele az évszámot a még puha masszába. Ez nem tűnt jó murinak, ezért mindenféle cirkál-mánnyal egészítette ki, de a rajzokat a szülei elegyengették, s csak a szám maradt meg. Ma már hálás ezért az előrelátásért, hiszen ő maga a fonto-

sabb évszámokat is nehezen jegyzi meg. Emögött pedig, hogy apja őt kérte meg a járda megpecsételésére, most kezdi csak sejteni a generációs gesztust, a misztériumot, és ilyenkor valami megszorul a mellkasában.

Évekkel később, a szerszámos bódét már ketten építették, igaz ő csak a léceket tartotta, amíg az apja ajtót szegezett belőlük. Akkor természetesnek tűnt, hogy az apák erre általában képesek, ma viszont már tudja, hogy óriási szorgalom nélkül nem lett volna az egészből semmi. Serdülő kamaszként mégis azt gondolta, beleszólhat a munkálatokba, sőt, vitába is szállt. Az apja azonban mindig megpróbálta elmagyarázni, mit miért csinálnak,

és korára hivatkozva sosem alázta meg. A hatalmas türelmet, amelyre ehhez szüksége volt, csak sokkal-sokkal később ismerte fel.

A fű lenyírásával az összkép gyorsan javult, de ahogy a szőlősorok mellé ért, és újra rápillantott a megdőlt szőlőkarókra, hirtelen, mint a túlfújt lufi, átszakadt benne valami. A szeme elé tolult az, amit eddig, talán öntudatlanul is, megpróbált nem észrevenni: egy igen-igen öreg kert látványa – a százéves gyümölcsfa-törzsek korhadó ágaikkal, a tízcentis repedések a kisház betonterasán, és a legszörnyűbb: a hamuszín, imbolygó szőlőkarók. Még a nagyapja vágta le őket a kert alján növvő akácoból, és gyerekként az apja égette meg a földbe kerülő végüket. Most viszont tőkék és karók, mint ősz és megroggyant, táncoló cigányok, tisztas távolságból kerülgették egymást. Mint valami rossz szájíz, úgy tudatosult benne, hogy a kert, amelyet szépek és egészségesnek látott, amióta az eszét tudja – pusztult. Megállíthatatlanul és gyorsulva. A szőlő, amely terméséből gyermekkorában – egy jobb évjáratban – aszúízű bor készült, később pedig zamatos gyümölccsel látta el a családot egész ősszel, most metszetlenül és az öregségtől ritkásan támaszkodott a laza huzaloknak. A gyermekkor, amely a bokrok közti bújócskákkal, a szomszédba lopózó indiános játékokkal, gondtalan cseresznyefa-mászással és nassolással

telt, aznap hirtelen véget ért. A szőlők felett, akik fejtörések közepette kigondolták, és szorgalmas munkával megművelték a telket, eljárt az idő. Az erejük fogytán, bár ezt, a szíve mélyén nem akarta elfogadni.

Ezzel egyidőben viszont arra gondolt, hogy a kert nincs halálra ítélve. Az akarat és a szorgalom előtt a természet kénytelen meghajolni. Az új karónak valót már ő fogja kívágni a kert végében egyre sűrűsödő akácoból, és a darabok végét már az ő fia fogja a tűz fölé tartva megszenesíteni, hogy aztán majd saját emlékeiként mesélhessen róla a gyermekeinek.

Kissé kirázta a hideg, ahogy bőréhez ért a mellette elhaladó örökös körforgás, a megállíthatatlan élet. Mégsem csüggedt el, mert valahol mélyen megérezte a folytonos alkotásban rejlő erőt. Ekkor a kert végébe ért. Leállította a fűnyírót, és a puha mohával benőtt földön, mint valami bársony szőnyegen, elsétált a vízcsapig. Nagyot szippantott a díszribizli semmivel sem összetéveszthető, mennyei fanyar illatából, belekortyolt a hideg, jóízű vízbe, és úgy érezte, mégiscsak sikerült, ezen a tavaszon is, megéreznie a feltámadást ebben a kertben.

Héra Bálint novellája

Etimológia

Aureliano: az ókori latin *Aurelia* családnévből, illetve annak tagja által jelzőként viselt *Aureliusból* kialakult *Aurelianus* keresztnév spanyol és olasz nyelvterületen elterjedt változata. Töve a latin *aureus* [‘arany(ból lévő), aranyozott’] szó. A latinban női megfelelője az *Aureliana*. Magyarban Aurél és Aranka formában használatosak.

Arcadio: ókori görög eredetű név (‘árkádiai’). Árkádia a Peloponnészosz közepén elterülő hegyvidéki táj. Az árkádiai ember tipikus jellemzősekor ellentmondásokat találunk. Pauszaniász és Polübiosz szerint az itt élő pásztorkok jó zenészek voltak, akik őrizték a hagyományosan paraszti vendégszeretetet és szigorú erkölcsöket, mindamellett butaságukról és durva életmódjukról voltak ismertek. Ugyanígyennek írta le Árkádiát Ovidius is *Fasti* című művében. Vergilius eklogáiban ezzel szemben Árkádia az idillikus pásztorki élet és a boldogság helyszínéként jelenik meg. Goethe és Schiller szintén a költészet hazájaként említették Árkádiát.

muskotály: a legősibb szőlőfajták egyikének, valamint a belőle készült, jellegzetesen finom illatú bor megnevezése. A szó eredetére több elmélet is létezik. A legtöbbször a perzsa *muchk* vagy a görög *moskhos* (‘pézsma’) szóból származtatják. A magyarban a német eredetű pézsma jövevényszó szí-

nonimája a mósusz. A szőlő és a bor a jellegzetes, kellemes, pézsmához hasonlatos illatáról kapta a nevét. Egy másik vélemény szerint a szőlő őshazája Omán, és ez a fajta az ománi Muscat kikötővárosról lett elnevezve.

muskátl: Dél-Afrikában őshonos, változatos színű virágot hozó nemzetség. Levelei megdörzsölve erősen fűszeres, muskotályos illatot árasztanak. Alakja a XIX. század folyamán keletkezett a német *Muskatl* tájnyelvi szóból, és vált az irodalmi nyelvben egyeduralkodóvá.

turpisság: a latin *turpis*, *turpe* melléknév jelentése ‘csúnya, rút, gyalázatos, erkölcstelen, parázna’. A magyarban jelentése megenyhült, sőt valamiféle kedvesség, játékoság is belelopódzott. A latin grammatikában a *supinum ablativus*-ára gyakran a *turpe auditu* (‘hallani is ronda’) példát hozták. A diákok megtanulták, mondták, tréfálkoztak vele, így a jelentésváltozat kialakulásában és elterjedésében nekik lehetett szerepük.

Héra Bálint

Calvin and Hobbes Complete Collection - 2 - Something Under the Bed is Drooling

Impresszum

Szerkeszti: Rákóczi Adrienn

Korrektúra: Barta Eszter, Kiss Orsolya, Nagy Henrietta

Munkatársak: Héra Bálint, Telek Zsuzsanna, Tóth Anita, Varga András

Grafikus és tördelő: Tóth Anita

Tördelést segíti: Telek Zsuzsa

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2017-ben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.